

MAKTABGACHA YOSH DAVRNING PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Abdurahmonova Gulmira
ADPI maktabgacha ta’lim sirtqi
yo’nalishi
1-kurs 101-guruh talabasi

Annotatsiyasi: Ushbu tezisda bolalarning psixologik xususiyatlari bilan bog’liq ekanligini holatini o’rganish har xil turdagi o’yinlarga qiziqtirish ularga mativatsiya berish lozimligi yoritilgan,

Kalit so’zlar: Maktabgacha, bolalar, o’yingohlar, pedagog, ta’lim, ustoz maqsad

Ma’lumki pedagog ta’lim sohasida olib borayotgan ishlari da oqilona fikr yuritish kerakligini o’zida his qilishi darkordir. Maktabgacha yosh davrning psixik rivojlanish xususiyatlari bunda har bir bolaning psixik rivojlanish tarixi hisobga olinadi Maktabgacha muassasalari faoliyatini metodik qo’llanmalar chop etish ularni bola ongida rivojlantirish va takomillashtirish bo’yicha takliflar bildiradi. Bolalarni har xil turdagi o’yinlarga qiziqtirish maqsadga muvofiq bo’ladi. Ularga turli xil turdagi didaktik o’yinlar o’rgatish metodikasi mavzusida ish olib boradi. Bolalarda nutq madaniyati katta ahamiyatga ega. Bola o’zini o’zi boshqarish darkor. Ikkinchi tomonidan qaratilgan da tarbiyachi ham o’zini mehnatini munosib qadrlab natijasini ko’ra olishi buning uchun bolalarini rivojlanish saviyasini nazorat qilish darkor. Lekin bu jarayonda yosh tarbiyachilar imiz mana shu masalada katta qiyinchilik larga uchraydilar. Bo’lajak tarbiyachilar da kasbiy metodik bilim va ko’nikmalarni shakllantirish bo’yicha takliflar tayyorlaydi. Pedagogik malakalari kamchiligini bartaraf etish ni ham hisobga olish zarur.

Ayrim hollarda maktab gacha muassasalarida tarbiyachi bolalarga nisbatan ko’proq ruhiyatiga ta’siri natijasida yuzaga keladigan munosabatlarni tartibga solish bo’yicha takliflar tayyorlash ham mumkin. Masalan tarbiyachi bolalarga nisbatan ko’proq yoqimli qiyofalar vaziyatlarni oldini olish da bolalarga do’stona munosabatda bo’lish ularni muassasalari ga kelganda turli xil turdagi o’yinlar bilan kutib olishni yo’lga qo’yish bo’yicha takliflar tayyorlash ham mumkin.

Bizning kelajagimiz egalari bo’lgan bolalar uchun har qancha harakat qilsak ham oz. Maktab gacha muassasalarida ta’lim jarayoni birinchi turdagi didaktik o’yinlar o’rgatish metodikasi mavzusida ish olib borish darkor. Muassalarda har xil o’yingohlar ini ko’paytirish va bolalarga turli xil o’yinlar ni o’gatish . Tendoshlari bilan birga o’yinlar o’ynashlari, masalan, o’rtada quyon o’yni. Bunda ikki tomonlama bolalar o’ynashadi o’rtada bitta qiz yoki yigit turadi unga to’p o’tishadi shunga o’xshash boshqa o’yinlar o’rgatish metodikasi mavzusida ish olib borish darkor.

Odob axloq qoidalari mustahkam zaminida vujudga keladi. Mustahkam zamin bu donishmad bobo momolarimizning ko’p ming yillik tarixga ega bo’lgan. Axloqli ruhiy hayoti y tajribalari o’gitlari adolatli yurt rahbarining samimiy yo’l yo’riqlari hamda sahovotpesha zotlarning ko’rsatgan holis yordamidir. Bunda sog’lom avlod muhitida voyaga yetgan yosh avlod turgan gapki odobi go’zal, bilimi chuqur taffakuri yuksak mushohadasi keng ma’sulyatni teran his etadigan, jamiyat ravnaqiga xizmat ko’rsatadigan komil inson bo’lib shakllanadi.

Ilk bolalik davri. Ilk bolalik davrining oxiriga kelib boshqa faoliyat turlari, masalan, qiyin va produktiv faoliyati (rasm chizish, plastilindan narsa yasash) rivojlana boshlaydi.

Bu yosh davri nutqning rivojlanishidagi senzitiv davri hisoblanadi. 1,5 yoshgacha bola 100 tacha, 2 yoshgacha 300 tacha, 3 yoshgacha 1500 soʻzni oʻzlashtiradi. Tilning grammatik tuzilishini oʻzlashtirish bir necha bosqichga boʻlinadi.

1. Avtonom nutq davri 1-2 yoshda boʻlib, nutq amorif soʻz oʻzaklardan iborat.
2. 3 yoshgacha davrda esa ona tilning grammatik tuzilishini oʻzlashtira boshlaydi. Ilk bolalik davrida predmetlik faoliyati asosida tafakkur rivojlana boshlaydi.

Tushunishning eng qulay (senzitiv) davri bir yoshdan bir yarim yoshgachadir. Bu davrda bola predmet va jismlarning nomlarini engil oʻzlashtirib oladi. Tadqiqotchi E.K.Kaverlanning tajribasida tasdiqlanganidek bolaning predmetlarni tushunishi quyidagi tartibda yuz beradi:

- 1) bola eng avval predmetlarning nomlanishini;
- 2) katta odamlarning va oʻyinchoqlarning nomlarini oʻzlashtiradi;
- 3) tana aʼzolarining nomlarini oʻzlashtiradi.

Ilk bolalik davrida bola shaxsi shakllanishi boshlanadi. Bolada “men oʻzim” konsepciyasi vujudga keladi. Bu yosh davri 3 yoshlilar krizis davrining yuzaga kelishi bilan tugaydi. Krizisning sababi bolada maʼlum darajada mustaqillikka ehtiyojning paydo boʻlishi, kattalarning esa eski munosabatlar tipini saqlab qolishidir.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kun tartiblarini nazoratga olish Bolaning yosh inqirozida kichiklikdan va maktabga borish masʼuliyatini oʻz boʻyniga olgan bolalikdagi inqirozdan katta yutuqlar bilan chiqib ketishga . Bu vazifasi qiyin emas balki juda qiziqarli mashgʻulot ekanligiga koʻniktirish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻzbekiston Respublikasining 2019-yil 16- dekabrda “Maktabgacha ta’lim va tarbiya toʻgʻrisida”gi URK;-595- son qonuni
2. Nishonava Z.T., Alimova G.K. Bolalar psixologiyasi va psixodiagnostika Toshkent: “Fan texnologiyalar”, 2019
3. Xaydarov F.I., Xalilova N. “Umumiy psixologiya”
4. Ivanov I., Zufarova M. “Umumiy psixologiya”. OʻzFMJ, 2008